

The article examines the tasks of the mediation procedure (mediation) in a civil process, compares mediation and the judicial procedure for resolving civil legal disputes. The author concluded that the legislative fixation of the institution of mediation will contribute to the speed and economic efficiency of out-of-court dispute resolution, as well as facilitate access to justice. Special attention was paid to the relief of the judicial system, the approximation of the domestic judiciary to European standards and the reduction of state budget costs. In addition, the main principles of mediation in the civil process are defined.

It was determined that judicial mediation, defined as a dispute resolution process, is marked by the active role of the judge. It is the judge who helps the parties to the conflict to find a mutually acceptable solution aimed at solving their contradictions. One of the key differences from the traditional judicial process is the active involvement of the parties in the decision-making process itself.

The article also examines the prospects for the implementation of mediation for the resolution of civil disputes in Ukraine, identifies the problems hindering this process, and proposes concrete measures to solve them. An analysis of the gaps in modern civil procedural legislation and the consequences of using the mediation method of dispute settlement was carried out. The judicial practice in this context was studied.

Keywords: *mediation, alternative method of legal dispute resolution, mediation clause, reconciliation, civil society, European standards, agreement on mediation results.*

УДК 341.231.14:347.77.032

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-165-171

Тамара ЯРОШЕВСЬКА ©

доктор юридичних наук, доцент

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Досліджено переваги та недоліки використання технологій штучного інтелекту в умовах війни та у післявоєнний час, обґрунтовано доцільність такого використання. Звернено увагу на те, що, спостерігаючи за швидкими тенденціями трансформації сучасних технологічних процесів, потрібно аналізувати та усвідомлювати не тільки позитивні сторони використання технологій зі штучним інтелектом в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, а й виявляти негативні наслідки та наміри такого використання. Наголошено на тому, що наразі однією з масштабних та головних проблем використання технологій зі штучним інтелектом є відсутність тієї особи, яка буде нести відповідальність у випадку несправності таких технологій чи їх неправильного використання в умовах війни, що може призвести до непередбачуваних наслідків та заподіяти шкоду цивільному населенню.

Зроблено висновок, що в Україні потрібно сформувати законодавчу базу у сфері використання технологій штучного інтелекту та порушити проблемні питання стосовно відповідальності за таке використання. Наголошено на тому, що при розробці технологій із використанням штучного інтелекту у військових умовах важливо врахувати такі аспекти, як повага до людської гідності та захист цивільного населення.

Ключові слова: *інноваційні цифрові технології, штучний інтелект, використання технологій в умовах війни, післявоєнний час, безпека, негативні наслідки.*

Постановка проблеми. Економічний та інноваційний прогрес в Україні у воєнний та післявоєнний час залежить від ступеня залучення результатів інтелектуальної діяльності, що висуває нові виклики перед системою правового регулювання інтелектуальної власності та спонукає до впровадження інноваційних цифрових технологій.

Воєнні конфлікти у XXI ст. мають свої особливості. Це обумовлено тим, що поступово скорочується кількість особового складу та на озброєнні армій провідних

© Т. Ярошевська, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5525-1681>

yaroshevskaya-t@ukr.net

закордонних країн та України головним зняряддям поступово стають технології з використанням штучного інтелекту. Адже технології на базі штучного інтелекту можуть працювати у суворих умовах, доступ до яких може бути важким або навіть небезпечним для людини. Для України впровадження технологій штучного інтелекту стає особливо актуальним у зв'язку зі збройною російською агресією та нападу на нашу країну [1, с. 435].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питаннями створення та використання технологій на базі штучного інтелекту переймаються як винахідники, які наразі формують технологічну складову розвитку світу, зокрема, Джозеф Безос, Ілон Маск, Марк Цукерберг, Стівен Хокінг, так і інші видатні винахідники з різних країн світу, а також численні науковці та фахівці зі всього світу, залучені у провідних інститутах та лабораторіях для створення технологій на базі штучного інтелекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу констатувати, що окреслена проблематика була предметом дослідження низки закордонних та вітчизняних учених, серед яких: О. Барна, Н. Бостром, В. Воротніков, Н. Гнедко, О. Землянська, А. Єфіменко, Д. Іванов, Т. Каткова, Д. Ланьє, Д. Маркоф, Л. Матвійчук, І. Матушевська, Р. Мукоїда, І. Твердохліб, В. Томіна, М. Форд, Н. Шишка та багато інших. Роботи зазначених авторів заклали підґрунтя для вивчення широкого кола напрямів у сфері використання технологій штучного інтелекту. Проте кількість наукових праць, що безпосередньо стосуються аналізу напрямів використання штучного інтелекту в умовах війни та післявоєнний час, перспектив розвитку штучного інтелекту та питань, які загрози та негативні наслідки можуть бути пов'язані з використанням штучного інтелекту, є незначною.

Метою статті є дослідження правових проблем використання технологій штучного інтелекту. Основну увагу необхідно зосередити на таких питаннях, як: аналіз напрямів використання штучного інтелекту в умовах війни та післявоєнний час; перспективи розвитку технологій на базі штучного інтелекту; загрози та негативні наслідки, що можуть бути завдані використанням штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. У рекомендаціях ЄС 2019 р. поняття «штучний інтелект» визначається як високорозвинена система, що аналізує встановлені умови та приймає автономні рішення для досягнення визначеної мети. У Принципах Організації економічного співробітництва та розвитку поняття «штучний інтелект» визначається як машинна система, що може робити рекомендації, прогнози або рішення, впливаючи на віртуальне або реальне середовище на основі заданого людиною набору цілей. Причому така система може бути розроблена для роботи з різним рівнем автономії [2].

Питання застосування технологій на базі штучного інтелекту наразі набуло значної актуальності та попиту не лише в розробці, а й у безпековому та правовому використанні приладів зі штучним інтелектом під час збройного конфлікту на території України. Зокрема, попри чисельну перевагу та вогневу міць російської армії, українські військові дають відсіч ворогові, і в цьому питанні не остання роль належить використанню технологій зі штучним інтелектом.

Так, штучний інтелект може використовуватися для надання значних переваг військовим силам. Наприклад, системи зі штучним інтелектом можуть обробляти й аналізувати великі обсяги даних у режимі реального часу, що сприяє ефективному і швидкому ухваленню рішень на полі бою. Технології на базі штучного інтелекту здатні збирати й обробляти дані з безлічі джерел, допомагаючи Збройним Силам України (далі – ЗСУ) приймати оптимальні рішення навіть у критичних ситуаціях [3, с. 129].

Системи з використанням штучного інтелекту можуть допомогти зменшити ризик втрат, замінюючи військових у небезпечних ситуаціях, таких як знешкодження мін чи розвідувальні місії. У бойових умовах ЗСУ залучають системи комп'ютерного зору, для того щоб не тільки виявляти, а й розпізнавати небезпечні об'єкти. Технології штучного інтелекту можуть ідентифікувати ворога, знайти його вразливі місця та передбачити поведінку супротивника. Пристрої з використанням штучного інтелекту здатні за командою оператора ліквідувати ворожі об'єкти після їх виявлення.

Також технології з використанням штучного інтелекту можуть надавати стратегічну та детальну інформацію про ціль, надаючи тим самим дорожню карту навіднику для застосування високоточної зброї у найбільш вразливих точках логістики російських військ, контролювати та знищувати дрони противника, що дозволяє ЗСУ ще

більше виснажувати запаси ворожої бронетехніки та змушувати ворога витратити критично важливі ракети протиповітряної оборони [4].

Безпілотники з використанням технологій на базі штучного інтелекту також відіграють значну роль у боротьбі ЗСУ з російськими загарбниками, адже завдяки штучному інтелекту такі дрони здатні виконувати свою задачу навіть тоді, коли ціль рухається, і це є значним кроком уперед порівняно з наявними дронами, що тільки відстежують визначені координати. Інноваційні розробки у цій сфері будуть впливати й на те, як світ використовуватиме дрони у післявоєнний час.

Удосконалення можливостей дальності польоту, швидкості, вантажності та інших показників дозволяє ЗСУ підірвати пости спостереження, знищувати бронетехніку загарбника і навіть руйнувати укріплення Кримського мосту. Інновації у програмному забезпеченні та дизайні, ймовірно, вплинуть і на те, як саме будуть використовуватися дрони в нашій державі у післявоєнний час. Наразі понад двісті українських компаній, що займаються виробництвом безпілотників, працюють на передовій разом із військовими частинами над удосконаленням та налаштуванням цього озброєння і у такий спосіб покращують його здатність відстежувати ворога та знищувати його [5].

На думку фахівців, вітчизняні виробники дронів зможуть задовольняти усі потреби нашої країни щодо використання штучного інтелекту у цій сфері [6, с. 412]. Як повідомляє Міністерство цифрової трансформації України, за рік війни в Україні лише за однією програмою допомоги для ЗСУ «Армія дронів» на передову було передано понад 2000 дронів вітчизняного виробництва та були вироблені понад 4000 безпілотників.

Проте хочеться наголосити на тому, що російська армія також має цей вид озброєння і використовує його проти ЗСУ та цивільного населення України. Тому наразі існує колосальна потреба не лише у цьому типі озброєння, а й у захисті від нього.

Для проведення кібератак також можна використовувати технології штучного інтелекту. Здатність зламувати кібермережі ворога має визначальне значення, оскільки в основі проведення сучасних бойових операцій, розвідки та логістики лежить саме Інтернет. Транспортування озброєння, боєприпасів та військових знарядь є життєво важливим для успіху військових операцій. Броньовані без участі людини роботомобілі можуть перевозити необхідний вантаж, визначати оптимальні маршрути та збирати потрібну інформацію у процесі руху.

За допомогою технологій з використанням штучного інтелекту можна здійснювати підготовку військових до виконання завдань. Також технології на базі штучного інтелекту можуть стати важливим інструментом в інформаційній та психологічній війні та бути корисними в оборонній і тилловій діяльності, оскільки за допомогою штучного інтелекту можна аналізувати схеми технічного обслуговування [7].

Крім того, штучний інтелект може покращити ситуаційну обізнаність, аналізуючи й обробляючи інформаційні дані з різних джерел та датчиків, у тому числі супутників. Також наразі технології штучного інтелекту допомагають експертам отримувати необхідні розвідувальні дані з радіомовлення противника, що дає змогу швидко обробляти величезні обсяги інформації.

Штучний інтелект активно застосовується і в навчанні. Так, система на базі штучного інтелекту може спостерігати за тим, як людина сприймає інформацію, та адаптувати під неї матеріал для того, щоб навчання було більш ефективним. Провідні закордонні країни не хещують такою можливістю і використовують штучний інтелект для тактичної підготовки своїх військових.

Важливо і те, що у післявоєнний час для відновлення нашої держави штучний інтелект матиме також прикладне застосування у багатьох сферах, де потрібен аналіз даних, та допомагатиме в опрацюванні останніх, оскільки в Україні наразі шалені обсяги зруйнованої інфраструктури та великі масштаби замінованої території. За допомогою зібраних даних можна буде попередньо оглянути заміновану територію та максимально підготувати саперів до її розмінування.

Сподіваємося, що в Україні у післявоєнний час технології з використанням штучного інтелекту будуть спрямовані на відновлення та реабілітацію людей із психологічними травмами та людей, яких скалічила війна. За допомогою технологій штучного інтелекту наша держава зможе також розвивати свій оборонний сектор.

Також штучний інтелект допоможе слідчим Генеральної прокуратури України

обробити величезну кількість даних стосовно воєнних злочинів, що скоїли російські загарбники на території України. Наявні докази стануть основою для кримінальних справ щодо агресії росіян та геноциду українського народу [8].

Отже, технології штучного інтелекту стрімко розвиваються і потенціал їх застосування в умовах війни в нашій країні розширюється. Наразі лідерами у сфері військового застосування штучного інтелекту є такі провідні країни, як Китай, США, Південна Корея, Данія, Німеччина, Японія, Тайвань, Канада, Італія, Швеція. Інвестиції у цифрові технології – це гарант стабільної системи машинно-людської роботи, що, у свою чергу, посприяє збільшенню доходів. Очікується, що у 2025 р. світовий ринок технологій на базі штучного інтелекту досягне 275 млрд дол. США. Українські винахідники теж не відстають від інноваційних розробок, що пропонують світові лідери технологій зі штучним інтелектом, розвивають свій потенціал, отримуючи міжнародні гранти, та створюють нові винаходи у цій сфері.

Проте використання штучного інтелекту у військовій справі має як переваги, так і недоліки. Так, технології на основі штучного інтелекту можуть надати військовим силам значні переваги завдяки аналізу та обробці величезних обсягів інформації у режимі реального часу, покращуючи обізнаність про ситуацію та, таким чином, зменшуючи ризик втрат. Військове застосування технологій на базі штучного інтелекту охоплює спостереження та різні види розвідки, логістики, ліквідацію наслідків стихійних лих, гуманітарну допомогу тощо [9, с. 356].

Однак технології з використанням штучного інтелекту можуть бути небезпечними й мати такі загрози, як, зокрема, порушення безпеки, збої у програмному забезпеченні, зловживання у роботі з інформацією та упередженість алгоритмів. Ці загрози можуть мати серйозні наслідки як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому, оскільки можуть зашкодити здоров'ю людини чи тварини, пошкодити майно, спричинити аварії тощо. При цьому буде важко встановити суб'єкта такої відповідальності. А залучення численних зацікавлених сторін, таких як розробників, операторів, користувачів технологій штучного інтелекту, робить питання відповідальності ще складнішим [10, с. 272–273].

Наразі такі провідні країни, як Китай, Велика Британія, США, ЄС, Австралія, погодилися з тим, що використання технологій штучного інтелекту потенційно становить катастрофічну небезпеку для людства, й уклали першу міжнародну декларацію, присвячену цій проблемі. Двадцять вісім країн підписали так звану декларацію Блетчлі у перший день саміту з безпеки штучного інтелекту, організованого урядом Британії. Міжнародна спільнота домовилася про проведення спільних досліджень щодо безпеки штучного інтелекту. Також Південна Корея погодила через півроку провести міжнародний саміт з безпеки штучного інтелекту, а через рік такий саміт збирається провести Франція. Проте поки що учасники міжнародного саміту не мали єдиної думки щодо того, яким має бути глобальний набір правил у сфері створення та використання технологій штучного інтелекту та хто їх буде розробляти.

Також необхідно зазначити, що на міжнародному саміті з безпеки штучного інтелекту мільярдер та власник Tesla і SpaceX Ілон Маск назвав штучний інтелект найбільшою загрозою для людства. За його словами, штучний інтелект є однією з найбільших загроз для світу. Водночас видатний винахідник додав, що попри ризики зазначену технологію можна скерувати у тому напрямі, що буде корисним для людства.

Таким чином, потрібно ще раз наголосити на тому, що кожна людина повинна розуміти: технологія зі штучним інтелектом – це насамперед машина, і наразі однією з масштабних та головних проблем із використання цієї машини є відсутність тієї особи, яка буде нести відповідальність у випадку помилки, як це відбувається на полі бою. Коли вбивство доручається машині, то незрозуміло, хто у такому разі буде нести відповідальність, і ця проблема законодавчого врегулювання є актуальною та відкритою.

Можна погодитися з висловленими думками, що у світлі швидкого розвитку технологій із використанням штучного інтелекту адаптація вітчизняної правової системи до нових можливостей є актуальним та важливим питанням [10-11]. Це вимагає комплексного підходу, що має охоплювати й розробку нових законодавчих актів, і встановлення принципів відповідальності, і забезпечення міжнародної співпраці, й підготовку фахівців для ефективного регулювання цієї сфери. А тому створення спеціального законодавства України, що буде ефективно регулювати відповідальність та гарантувати справедливість у суспільстві, де штучний інтелект стає все більш

поширеним, є важливим кроком для розвитку вітчизняної правової системи.

Тому в нашій державі потрібно формувати відповідну законодавчу базу, порушувати проблемні питання стосовно відповідальності в окресленій сфері, оскільки у місці застосування технологій зі штучним інтелектом можуть знаходитися і цивільні об'єкти, і цивільне населення. Така відповідальність повинна бути встановлена також і на міжнародному рівні, бо з боку російських військ автономна зброя вже давно використовується проти мирних українців [11, с. 166].

Висновки. Отже, у результаті дослідження, виконаного на основі теоретичного осмислення наукових праць вчених, фахівців у сфері застосування технологій зі штучним інтелектом, розвитку новітніх цифрових технологій, сформульовано такі висновки:

1. Наразі в Україні технології з використанням штучного інтелекту стрімко розвиваються і потенціал їх застосування в умовах війни в Україні розширюється. Українські винахідники не відстають від інноваційних розробок, що пропонують світові лідери технологій штучного інтелекту, та створюють нові винаходи у цій сфері. Актуальним є розширення застосування технологій зі штучним інтелектом в умовах воєнного стану на території України та в післявоєнний період;

2. Зважаючи на швидкі тенденції трансформації сучасних технологічних процесів, потрібно аналізувати та усвідомлювати не тільки позитивні наслідки використання технологій штучного інтелекту в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, а й виявляти негативні наслідки та наміри такого використання;

3. Однією з масштабних та головних проблем використання технологій штучного інтелекту на сьогодні є відсутність тієї особи, яка буде нести відповідальність у випадку несправності таких технологій чи їх неправильного використання в умовах війни, що може призвести до непередбачуваних наслідків та чинити шкоду цивільному населенню;

4. Вітчизняному законодавцю потрібно сформувати нормативну базу у сфері використання технологій штучного інтелекту та порушити проблемні питання стосовно відповідальності за таке використання. Зазначену відповідальність необхідно встановити і на міжнародному рівні, оскільки з боку російських військ автономна зброя вже давно використовується проти мирних українців. Крім того, при розробці технологій із використанням штучного інтелекту у військових умовах важливо враховувати такі аспекти, як повага до людської гідності та захист цивільного населення.

Список використаних джерел

1. Ярошевська Т. В. Шляхи вдосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності: аналіз реформи та концепція відродження України у післявоєнний час. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спец. вип. № 2. С. 435–442.

2. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. *OECD Legal Instruments*. URL : <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

3. Yaroshevskaya T. The history of formation and current trends of development of the invention in Ukraine. *Evropský politický a právní diskurz*. 2021. № 2. P. 129–134.

4. Ярошевська Т. В. Значення для України використання штучного інтелекту в умовах війни та післявоєнний час. *Сучасні тенденції розвитку приватно-правових відносин в умовах євроінтеграційних процесів : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 16 лист. 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 322–324.

5. Лотоцька Н. Дрони зі штучним інтелектом мають великий вплив на успіх ЗСУ на полі бою, – Washington Post. *LB.ua*. URL : https://lb.ua/society/2023/07/26/567098_droni_zi_shtuchnim_intelektom_mayut.html.

6. Томіна В. Ю., Мукоїда Р. В. Особливості використання штучного інтелекту в умовах воєнного стану на території України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 410–413. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2023/95.pdf.

7. Як штучний інтелект допомагає в сучасних війнах: чи зможе він замінити військових на фронті. *МІ-Україна*. URL : <https://weukraine.tv/top/yak-shtuchnyj-intelekt-dopomagaє-v-suchasnyh-vijnah-chy-zmozhe-vin-zaminuty-vijskovykh-na-fronti>.

8. Як штучний інтелект допомагає ЗСУ громити ворога. *Мінфін*. URL : <https://minfin.com.ua/ua/2022/12/07/96818537>.

9. Ярошевська Т. В. Проблеми охорони прав промислової власності в Україні : монографія. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. 372 с.

10. Шишка Н. В. Щодо відшкодування шкоди, завданої використанням технологій штучного інтелекту: стан правового регулювання в Україні та досвід ЄС. *Проблеми цивільного*

права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Вінниця, 19 трав. 2023 р.). Вінниця, 2023. С. 272–279.

11. Ярошевська Т. В. Правова охорона, захист та комерціалізація об'єктів права промислової власності в умовах євроінтеграційних процесів. *Ампаро*. 2022. Т. 2. С. 166–172.

Надійшла до редакції 23.01.2024

Прийнято до опублікування 30.01.2024

References

1. Yaroshevska, T. V. (2022) Shliakhy vdoskonalennia natsionalnogo zakonodavstva u sferi intelektualnoi vlasnosti: analiz reformy ta kontseptsiiia vidrodzhennia Ukrainy u pisliavoienni chas [Ways of improvement of national legislation in the sphere of intellectual property: an analysis of the reform and the concept of a revival of Ukraine in a post-war time]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. Spets. vyp. № 2, pp. 435–442. [in Ukr.].

2. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. *OECD Legal Instruments*. URL : <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

3. Yaroshevska, T. (2021) The history of formation and current trends of development of the invention in Ukraine. *Evropskyi politykyy a pravny diskurz*. № 2, pp. 129–134.

4. Yaroshevska, T. V. (2023) Znachennia dlia Ukrainy vykorystannia shtuchnogo intelektu v umovakh viiny ta pisliavoienni chas [An importance of using the artificial intelligence in conditions of war and post-war time for Ukraine]. *Suchasni tendentsii rozvytku pryvatno-pravovykh vidnosyn v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv : tezy dop. uchastykiv II Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (m. Dnipro, 16 lyst. 2023 r.). Dnipro : DDUVS, pp. 322–324. [in Ukr.].

5. Lototska, N. Drony zi shtuchnym intelektom maiut velykyi vplyv na uspiakh ZSU na poli boiu, – Washington Post [Artificial intelligence drones have a major impact on a success of the Armed Forces on the battlefield, – Washington Post]. *LB.ua*. URL : https://lb.ua/society/2023/07/26/567098_droni_zi_shtuchnim_intelektom_mayut.html. [in Ukr.].

6. Tomina, V. Yu., Mukoida, R. V. (2023) Osoblyvosti vykorystannia shtuchnogo intelektu v umovakh voiennoho stanu na terytorii Ukrainy [Peculiarities of using the artificial intelligence in conditions of martial law on the territory of Ukraine]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 6, pp. 410–413. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2023/95.pdf. [in Ukr.].

7. Yak shtuchnyi intelekt dopomahaie v suchasnykh viinakh: chy zmozhe vin zaminyty viiskovykh na fronti [In which way the artificial intelligence helps in modern wars: whether it might replace the military at the front]. *MY-Ukraina*. URL : <https://weukraine.tv/top/yak-shtuchnyj-intelekt-dopomagaye-v-suchasnyh-vijnah-chy-zmozhe-vin-zaminyty-vijskovykh-na-fronti>. [in Ukr.].

8. Yak shtuchnyi intelekt dopomahaie ZSU hromyty voroha [In which way the artificial intelligence helps the Armed Forces to defeat the enemy]. *Minfin*. URL : <https://minfin.com.ua/ua/2022/12/07/96818537>. [in Ukr.].

9. Yaroshevska, T. V. (2020) Problemy okhorony prav promyslovoi vlasnosti v Ukraini [Problems of protection of industrial property rights in Ukraine] : monohrafiia. Dnipro : Vydavets Bila K.O. 372 p. [in Ukr.].

10. Shyshka, N. V. (2023) Shchodo vidshkoduvannia shkody, zavdanoi vykorystanniam tekhnolohii shtuchnogo intelektu: stan pravovoho rehuliuвання v Ukraini ta dosvid YeS [Regarding compensation for damage caused by the use of artificial intelligence technologies: the state of legal regulation in Ukraine and the EU experience]. *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu : tezy dop. uchastykiv nauk.-prakt. konf., prysviach. 98-y richnytsi vid dnia narodzhennia O. A. Pushkina* (m. Vinnytsia, 19 trav. 2023 r.). Vinnytsia, pp. 272–279. [in Ukr.].

11. Yaroshevska, T. V. (2022) Pravova okhorona, zakhyst ta komertsializatsiia obektiv prava promyslovoi vlasnosti v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Legal protection and commercialization of an industrial property law objects in conditions of European integration processes]. *Ампаро*. Т. 2, pp. 166–172. [in Ukr.].

ABSTRACT

Tamara Yaroshevska. The advantages and disadvantages of using artificial intelligence technologies in the conditions of war and in the post-war time. The article examines the advantages and disadvantages of using artificial intelligence technologies in the conditions of war and in the post-war time. The focus is on such issues as an analysis of directions of using the artificial intelligence in wartime and postwar times; prospects for the development of technologies based on artificial intelligence; threats and negative consequences that the use of artificial intelligence technologies can cause. The relevance of expanding the use of technologies with artificial intelligence in conditions of martial law on the territory of Ukraine and in the post-war period is substantiated. Attention is drawn to the fact that observing the rapid transformation trends of modern technological processes, it is necessary to analyze and realize not only the positive consequences of the use of technologies with artificial intelligence in the conditions of the legal regime of martial law in Ukraine, but also to identify the negative consequences and intentions of such use. It is emphasized that currently one of a large-scale and main problems with the use of artificial intelligence technologies is the absence of a person who will be responsible in the event of a

malfunction of such technologies or its incorrect use in war conditions, which can lead to unpredictable consequences and cause damage to civilian population.

It is concluded that in Ukraine it is necessary to form a legislative framework in the field of using artificial intelligence technologies and to raise problematic issues regarding responsibility for such use. Such responsibility should be established at the international level as well, because autonomous weapons have been used by russian troops against peaceful Ukrainians for a long time. It is stressed that when developing technologies using artificial intelligence in military conditions, it is essential to take into account such ethical principles as respect for human dignity and protection of the civilian population.

Keywords: *innovative digital technologies, artificial intelligence, the use of technology in the conditions of war, post-war period, security, negative consequences.*

УДК 347.615:347.135.224

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-171-176

Тетяна АНДРУЩЕНКО[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ СІМЕЙНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Розглянуто особливості класифікації сімейно-правових договорів. Зазначено, що традиційний розподіл сімейно-правових договорів на поіменовані та непоіменовані зумовлений особливостями співвідношення сімейного та цивільного законодавства з принципом свободи договору. Акцентовано увагу на застосуванні загальної теорії договору в сімейному праві з причини недостатньої розробленості, тому і відокремлення критеріїв розмежування останніх відповідно до положень цивілістичної науки.

Проаналізовано основні наукові підходи щодо класифікації сімейно-правових договорів, а також сформовано та запропоновано критерії щодо розмежування останніх.

Ключові слова: *сімейно-правовий договір, договірні конструкції, сімейні правовідносини, теорія договору, критерії розмежування договору.*

Постановка проблеми. Договірне врегулювання сімейних відносин не є новелою для сімейного законодавства. Так, із 2002 р. в Сімейному кодексі України передбачалась можливість договірної врегулювання сімейних відносин за допомогою шлюбного та аліментного договорів. Однак станом на сьогодні сімейне право містить нові договірні конструкції, розширилася договірна свобода сторін договору, тому виникає необхідність розробки сучасної теоретичної концепції сімейного договору, що має спрямовуватись на визначення не тільки його поняття, ознак та юридичної конструкції, а й єдиних критеріїв класифікації таких договорів. Окреслене питання стає ще більш актуальним в умовах можливої декодифікації сімейного та рекодифікації цивільного законодавства, оскільки є група договорів, котрі складно віднести до цивільних, але водночас предметом їх регулювання не є сімейні відносини.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. На сьогодні в сімейному законодавстві відсутні єдині критерії щодо класифікації сімейно-правових договорів. З іншого боку, в доктрині сімейного права існує декілька підходів до розмежування сімейно-правових договорів, що свідчить про широку різноманітність та праворегулюючий потенціал таких договірних конструкцій. Як зазначає О. Розгон у законодавстві неможливо передбачити всі потенційно осяжні сімейні договори, що можуть укладатися суб'єктами, тому законодавець наводить лише найбільш типові та важливі з них. Одні договори отримали більш детальну розробку, наприклад, вони структурно виділені в окремі глави Сімейного кодексу України (шлюбний договір та